

Sociale actie en hulpverlening staan op gespannen voet. In ieder geval is dat een gedragen idee onder veel hulpverleners en in hulpverleningsorganisaties. Hulpverleners en organisaties handelen neutraal en professioneel. Hulpverleners onderschrijven deze aanname, het is een professionele en deontologische plicht. Ze zijn gericht op hun doelgroep en zetten hiertoe de nodige psychologische, psychiatrische, medische en soms juridische expertise in. Visies over het veranderen van de samenleving behoren tot andere domeinen, zoals de politiek, de media of de academische wereld. Maar is dit niet een wat grove en te gemakkelijke opsplitsing? Want de impact van de wijze waarop onze samenleving is georganiseerd, het mens- en wereldbeeld dat men impliciet en expliciet propageert en de in- en uitsluitingsmechanismen die daarmee samenhangen zijn dagelijkse kost voor hulpverleners. De invloed ervan heeft niet alleen tentakels in hun eigen leven, maar ook in hun werkomgeving en in het leven van hun cliënten.

Een hulpverleningsrol leent zich weliswaar niet voor barricadewerk, maar daarmee is niet alles gezegd. De vraag blijft immers: wat kunnen hulpverleners wel als zij het idee hebben dat de maatschappelijke impact op het leven van mensen en op de hulpverlening zelf niet gezien wordt en destructief werkt? In welke mate en hoe kan men als hulpverlener iets doen met deze bekommernissen, zowel in relatie met cliënten als naar de eigen werkplek?

Deze vragen refereren naar een hulpverleningsethiek, een zoektocht naar een politiek-ethische positionering die na de felle discussies in ons vakgebied over feminisme, macht en ongelijkheid in de jaren tachtig indommelde onder invloed van toenemende professionalisering. Maar in de huidige multi-crises samenleving (economie, energie, klimaat, gezondheid, oorlog, vluchtelingen ...) lijkt in de hulpverlening de vraag naar de plaats van een kritische visie en positionering weer gewicht te krijgen.

We zijn als redactie dan ook blij met de bijdragen in dit nummer waarin deze ethische dialoog weer op de kaart wordt gezet. De bijdragen omvatten verschillende onderwerpen, zoals gender, adoptie, eenzaamheid of psychiatrie. Maar ze hebben een gelijkgestemd uitgangspunt: hulpverleners kritisch laten reflecteren over de maatschappelijke inbedding van problemen, de maatschappelijke invloed op cliënten en de organisatie van hulp, en de implicaties

die dit heeft voor hun handelen. Een reflectie die hulpverleners uitdaagt daar ook iets mee te doen.

**Renate Van Geel, geboren Song, Aera** schrijft over internationale adoptie. Als activiste, lotgenoot en hulpverlener zoekt zij naar een hulpverleningspositie waarin al deze aspecten een plaats krijgen. Haar bijdrage is een pleidooi om rekening te houden met de gelaagde emotionele en relationele aspecten van adoptie voor alle betrokkenen: families uit het land van herkomst, de geadopteerde zelf en de families en ouders die adopteerden. De soms pijnlijke, maar reële gelaagdheid en uiteenlopende betekenissen over adoptie blijven volgens de auteur vaak onzichtbaar omdat adoptie overwegend als ‘goede zaak’ wordt gedefinieerd. Hulpverleners zullen hier vraagtekens bij moeten zetten en doen er goed aan om in hun gesprekken blijvende rouw en verlies-thema’s en pijnlijke of traumatische aspecten van adoptie op de agenda te houden.

**Pieter Lucas Heye** toont zijn zoektocht naar een therapeutische positionering als psycholoog verbonden aan een centrum voor genderdysforie waar therapie niet tot de doelstelling behoort. Heye gaat desondanks met een trans jongen en zijn gezin kortdurend en therapeutisch aan de slag. Hij bevraagt hun waarden, hun niet zo gangbare keuzes en toekomstwensen. Een oefening in nieuwsgierigheid en niet-weten en een zekere onbescheidenheid ten opzichte van dominante aannames en praktijken, zowel in de transgemeenschap zelf als in de hulpverlening bij genderdysforie en in de samenleving.

In de *Column* deze keer een hartverwarmende bijdrage van **Annelies Desmet** over tijd, vrijheid en verbeelding. Ze erft de kamerjas van haar moeder en daarmee volgens haar ook een verwaarloosde tijdsbesteding, namelijk ‘het zijn’. Toch wel iets heel anders dan een horloge krijgen, want dan laat de tijd je nooit gerust.

In de rubriek *Schijnwerper* schrijft **Nicky Van Havere** over de tv-serie *Scenes From a Marriage* uit 2021 van de Israëlische tv-maker Hagai Levi. Deze film is gebaseerd op de beroemde en beruchte film van Ingmar Bergman uit 1973, verschenen onder de gelijknamige titel. De hedendaagse versie toont echter een ander perspectief op het huwelijk en de partnerrelatie. Aan de hand hier-

van reflecteert Van Havere over hedendaagse ideeën van goed partnerschap in onze samenleving en wat je hiermee als hulpverlener kan doen.

De boekenrubriek is dit keer goedgevuld met interessante bijdragen die tot nadenken stemmen.

Hanne Lembrechts bespreekt het boek *Stemmen horen begrijpelijk maken - een praktische handleiding* van **Marius Romme, Sandra Escher en Dirk Corstens**. De auteurs maken zich hard om het horen van stemmen te benaderen als een begrijpelijke reactie op gebeurtenissen of omstandigheden in het leven, los van psychopathologische classificaties. Lembrechts voegt aan deze bespreking enkele interessante systeemtheoretische ideeën toe.

Ellen Reijmers recenseert **Evi Verbeke**. Haar boek met als titel *Psychiatrie op drift. Over macht, ethiek en verzet* is een betrokken en kritisch pleidooi om in de psychiatrie de patiëntrelatie centraal te blijven stellen. Verbeke roept hulpverleners op om niet blind te zijn voor machtsvertoegen die mensen reduceren tot patiënt en pathologie en om hier in hun praktijk iets tegen te doen.

Birgit Bongaerts reflecteert over *Dansen met mezelf. Eenzaamheid bij mensen met een onzichtbare kwetsbaarheid* geschreven door **Greet Demesmaeker**. De stelling in het boek dat eenzaamheid een veelvoorkomend, gevarieerd en onzichtbaar fenomeen is, maar iets dat in de hulpverlening maar weinig aandacht krijgt, is volgens Bongaerts inspirerend om andersoortige gesprekken te voeren.

Anke Van de Velde las het boek van **Patricia Papernow**: *Werken met samengestelde gezinnen. Mythes, valkuilen, tips en interventies*. Het boek bevat een aantal frisse en interessante ideeën. Maar, vraagt Van de Velde zich af, zijn de concrete tips wel toepasbaar op samengestelde gezinnen waar kinderen in een leefgroep verblijven of die in complexe omstandigheden het hoofd boven water moeten houden. Volgens Van de Velde zou aandacht voor de kinderen zelf en voor psychische en maatschappelijke kwetsbaarheid een aanvulling zijn.

Anke Raymaekers buigt zich over *De genderzoektocht. Een gids voor tieners en jongvolwassenen die hun genderidentiteit willen verkennen*, een werkboek geschreven door **Rylan Testa, Deborah Coolhart en Jayme Peta**. Raymaekers vindt het een praktisch oefenboek dat jongeren en jongvolwassenen stimuleert om hun eigen aannames op het gebied van gender te onderzoeken.

Ook als redactie geven we aandacht aan hedendaagse sociale thema's. We hebben nagedacht wat we moeten doen met genderneutraal schrijven. Iets

wat in Angelsaksische landen gemeengoed wordt, maar in onze contreien nog niet is ingeburgerd. We hebben ervoor gekozen om de ontwikkelingen voor te zijn en willen genderbewust schrijven als principe aanhouden. Genderbewust of genderoverkoepelend taalgebruik zorgt ervoor dat alle genders zich aangesproken en gerespecteerd voelen. Het is een wereldwijde ontwikkeling die de Interactie-Academie ondersteunt. Het schrijven van academische artikels is onderhevig aan de richtlijnen van de American Psychological Association. De meest recente richtlijnen dateren van 2020, met een apart hoofdstuk gewijd aan *bias free* schrijven en van toepassing op niet alleen gender, maar ook op leeftijd, ras en etniciteit, seksuele oriëntatie, handicap en socio-economische status. Wat genderbewust schrijven betreft is het Nederlands soms ontoereikend (meer dan het Engels bijvoorbeeld) door de specifieke structuur van onze taal. Daarin staat het Nederlands niet alleen.

Bij cisgender, oftewel de genderidentiteit die overeenkomt met het geboortegeslacht (vrouw of man), gebruiken we zij/haar en hij/hem. Non-binaire personen identificeren hun gender elders op dit spectrum. Volgens de Nederlandse Taalunie, die net een uitgebreid advies over taal en gender publiceerde, is er nog geen overeenstemming over het verwijzen naar een non-binaire persoon (<https://taaladvies.net/taal-en-gender-algemeen/>). Zij stellen: ‘Op dit moment lijken *die* en enkelvoudig *hen* het meest kansrijk, eventueel uitgebreid met *diegene*, met als bezitsvormen *diens* en enkelvoudig *hun*.’

We hopen op een gezamenlijk dragen van de zoektocht naar en het uitproberen van inclusief taalgebruik, en in het bijzonder naar genderbewust schrijven, door auteurs, lezers en redactie van het Systeemtheoretisch Bulletin.

Veel leesplezier

Ellen Reijmers